
ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

ОТРИМАНО:

02 Березня 2025

ПРИЙНЯТО:

18 Травня 2025

ВИПУСК:

20 Червня 2025

УДК 334.726:658.5:004.738.5

DOI 10.26661/2522-1566/2025-2/32-17

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ІНТЕРНЕТ-
ПІДПРИЄМНИЦТВА: БІБЛІОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ

Матюшенко О. Ю.*

*здобувач третього (освітньо-наукового)
рівня вищої освіти
Сумський державний університет
м. Суми, Україна
ORCID 0009-0000-4755-990X*

Тютюник І.В.

*д.е.н., доцент,
Сумський державний університет
м. Суми, Україна
ORCID 0000-0001-5883-2940*

* Email автора для листування: aleksey.matyushenko@biem.sumdu.edu.ua

Анотація. Стаття присвячена дослідженню світових тенденцій розвитку бізнес-моделей інтернет-підприємництва на основі аналізу динаміки публікаційної активності у наукометричній базі даних Scopus за період 2011–2024 років. Метою дослідження є встановлення закономірностей щодо розвитку наукових досліджень у галузі інтернет-підприємництва та еволюції бізнес-моделей як надійного інструменту для просування підприємницьких проєктів в умовах цифровізації та глобалізації економіки. Методологічним інструментарієм аналізу тенденцій публікаційної активності з питань розвитку бізнес-моделей інтернет-підприємництва є інтегрований бібліометричний підхід. Формування масиву даних здійснено за допомогою аналітичного інструментарію міжнародної наукометричної бази даних Scopus. Візуалізацію результатів аналізу ключових слів та кластеризацію напрямів досліджень за визначеною тематикою здійснено з використанням програмного пакету VOSviewer (версія 1.6.20). За результатами аналізу тенденцій розвитку наукових досліджень в цій сфері у роботі доведено стрімке зростання публікацій з 2018 року, що пов'язано з активізацією глобальної електронної комерції та впливом цифрових технологій на підприємницьку діяльність. У роботі розглянуто найбільш цитовані публікації та визначено топ-10 вчених, які зробили вагомий внесок у дослідження бізнес-моделей інтернет-підприємництва. За результатами кластеризації публікацій за країнами походження та джерелами фінансування визначено основні центри наукової активності у цій сфері. На основі бібліометричного аналізу ключових слів за допомогою програмного забезпечення VOSviewer ідентифіковано провідні наукові напрямки досліджень у сфері цифрового підприємництва. До основних тематичних кластерів належать: цифрове підприємництво, електронна комерція, бізнес-моделювання та інновації. Отримані результати можуть слугувати аналітичною основою для подальшого вивчення сучасних тенденцій та перспектив розвитку досліджень у галузі цифрової економіки та підприємницької діяльності в онлайн-середовищі.

Ключові слова: діджиталізація, електронна комерція, інтернет-підприємництво, онлайн-бізнес, сталий розвиток, стартап.

JEL Classification: F41, M13, M21.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Запровадження інноваційних цифрових технологій як рушія цифрової трансформації та динаміка змін, характерна для сучасного етапу розвитку, стали визначальними тенденціями в усіх сферах суспільного життя. Ці процеси зумовили необхідність перегляду традиційної підприємницької парадигми. Стрімкий розвиток Інтернету та розширення інформаційно-комунікаційних технологій сприяли зростанню можливостей для розвитку підприємницьких ініціатив. У результаті, швидкі зміни у технологічних інноваціях дедалі тісніше інтегруються у підприємницьке середовище, що потребує формування нових науково обґрунтованих підходів до розроблення, оцінювання та впровадження ефективних бізнес-моделей як передумови сталого розвитку підприємництва.

Незважаючи на те, що інновації активно висвітлюються та широко обговорюються у науковій літературі, вплив цифрової трансформації на підприємництво залишається відносно новим напрямом дослідження, що потребує подальшого вивчення, особливо з урахуванням її значущого впливу на сучасну соціальну та економічну діяльність.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання цифрового підприємництва (Digital Entrepreneurship), електронної комерції та інтернет-бізнесу стали предметом численних досліджень, спрямованих на виявлення сучасних тенденцій розвитку, визначення ключових викликів, аналіз впливу інновацій та прогнозування можливих змін у цій галузі [1–3]. Актуальність цих досліджень підкреслюється необхідністю виявлення закономірностей впливу різних зовнішніх факторів, а також оцінки потенційних ризиків чи загроз або, навпаки, нових можливостей для підприємницької діяльності, зумовлених пандемією COVID-19 [4] та сучасною геополітичною ситуацією у світі.

У роботі С. Гувейя та ін. [5] проведено аналіз взаємозв'язку між цифровою трансформацією, створенням вартості та стратегією управління. Автори наголошують, що цифрова трансформація є не лише технологічною зміною, але й визначальним фактором, який змінює сучасну практику управління. Крім того, у дослідженні зазначається, що розробка нових бізнес-моделей повинна базуватися як на економічних результатах, так і на екологічних та соціальних впливах відповідно до принципів сталого розвитку. З метою дослідження можливих взаємозв'язків між цифровим підприємництвом, стійкістю та інноваційними сферами бізнес-моделі Г. Баранаскас та А. Райшене [6] застосували цілісний та інтегративний методологічний підхід. Вони запропонували концепцію сталої цифрової цінності, яка відображає складність мережі співпраці з її ключовими соціальними, екологічними та економічними результатами та їх циркулярним зв'язком в межах цифрової бізнес-екосистеми.

Ще одним важливим чинником трансформації парадигми ведення підприємницької діяльності, є цифрові інновації, трансформаційний вплив яких на бізнес-моделі та динаміку ринку досліджено у роботі О. Прокопенко та ін. [7]. Авторами наголошується на важливості взаємодії наукової спільноти, державних інституцій та приватного сектору у створенні спільної екосистеми, здатної подолати розрив в інноваційних компетенціях, необхідних для забезпечення стійкого підприємництва в епоху цифрових технологій. Крім того, у роботі Х. Лю та Л. Чжан [8] науково обґрунтовано позитивний сповільнювальний вплив розширення можливостей екосистеми цифрового підприємництва на взаємозв'язок між інноваціями в бізнес-моделях і стабільною підприємницькою діяльністю. Водночас, формування організаційно-економічних засад розвитку бізнес-моделей підприємницької діяльності в умовах цифровізації має враховувати такий важливий аспект як зміна поведінки

споживачів у сфері електронної комерції. Ці питання частково висвітлюються у працях Х. Парк та ін. [9], Дж. Харрісона-Будро та Дж. Белльмара [10], Ф. Етро [11].

Однак, незважаючи на широкі дискусії навколо цифрового підприємництва, у науковій літературі все ще спостерігається дефіцит комплексних досліджень, що вимагає подальшого аналізу, узагальнення та систематизації напрацювань у цій сфері.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ ТА ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є встановлення закономірностей розвитку наукових досліджень у галузі інтернет-підприємництва, а також аналіз еволюції бізнес-моделей як ефективного інструменту просування підприємницьких проєктів в умовах цифровізації та глобалізаційних трансформацій. Для досягнення поставленої мети сформульовано та вирішено такі завдання дослідження:

- 1) провести бібліометричний аналіз наукових праць за досліджуваною тематикою з використанням міжнародної наукометричної бази даних Scopus;
- 2) проаналізувати основні тенденції розвитку бізнес-моделей інтернет-підприємництва на основі показників публікаційної активності у глобальному науковому просторі;
- 3) оцінити вплив сучасних глобальних трендів, пов'язаних із засадами сталого розвитку, цифровізацією та глобалізацією, на розвиток інновацій в сфері електронної комерції.

МЕТОДОЛОГІЯ

Методологічною основою дослідження обрано бібліометричний підхід, який є надійним інструментарієм для аналізу тенденцій розвитку наукових досліджень у різних галузях, оскільки дозволяє встановити закономірності формування та еволюції окремих напрямів дослідження за різними параметрами публікаційної активності [12].

У межах дослідження було застосовано інтегрований підхід, що поєднує аналітичні можливості міжнародної наукометричної бази даних Scopus (далі – БД Scopus) та інструменти візуалізації, які надає програмне забезпечення VOSviewer (версія 1.6.20). Ці ресурси забезпечують зручний доступ та швидке відстеження показників цитованості праць, опублікованих у наукових журналах, та дозволяють виявити основні тенденції розвитку досліджуваного наукового напрямку.

На першому етапі дослідження проведено пошук відповідної наукової літератури, опублікованої та проіндексованої у БД Scopus, на основі наступного пошукового запиту: TITLE-ABS-KEY ("business model" AND ("internet entrepreneurship" OR "digital entrepreneurship" OR "online business enterprise" OR "e*commerce"). Пошук охоплював назви, анотації та ключові слова публікацій. У результаті первинного пошуку було ідентифіковано 260 наукових праць, кількість яких скоротилася до 203 документів після уточнення періоду опублікування (2011–2024 рр.) та мови (англійська).

На другому етапі проведено аналіз результатів із застосуванням аналітичного інструментарію БД Scopus за такими параметрами:

- динаміка публікаційної активності (кількість публікацій за роками) – дозволяє встановити закономірності розвитку публікаційної активності у часі;
- розподіл документів за авторами та організаціями – виявляє тенденції локалізації наукових досліджень за обраною тематикою та рівень цитованості і впливовості публікацій окремих авторів;
- кількість документів за предметними областями – дозволяє здійснити візуалізацію даних, що можуть відноситися до кількох предметних галузей одночасно;
- кількість документів за фінансуючими організаціями – виявляє ключових грантодавців та проєкти, що підтримують дослідження з відповідної тематики.

На третьому етапі використано програмне забезпечення VOSviewer для візуалізації та кластеризації наукових досліджень у сфері бізнес-моделей інтернет-підприємництва на основі аналізу взаємозустрічання ключових слів та побудови відповідної мережі, що описує частоту та силу зв'язку між ключовими словами.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для виявлення динаміки публікаційної активності за досліджуваною тематикою використано БД Scopus відповідно до описаної вище методології. Результати розвитку наукових досліджень у галузі бізнес-моделей інтернет-підприємництва за період 2011–2024 рр., наведено на рисунку 1.

Результати аналізу (рис. 1) засвідчили поступове зростання зацікавленості наукової спільноти до відповідної тематики, починаючи з 2018 року, коли відбулося помітне підвищення публікаційної активності. Так, з 2011 по 2018 роки кількість публікацій коливалася в межах 4–8 за рік, а у 2019 році вже становила 19, що пов'язане зі значним прогресом у розвитку глобальної електронної комерції. За даними Конференції ООН з торгівлі та розвитку UNCTAD [13], у цей період обсяг світових продажів через інтернет досяг \$25,6 трлн, що становило близько 30% світового ВВП. Це зростання пояснюється як збільшенням кількості онлайн-споживачів (понад 1,4 мільярда осіб у 2018 році), так і активізацію цифрових платформ, таких як Alibaba та Amazon, які суттєво впливали на формування сучасних бізнес-моделей інтернет-підприємництва.

Незначне зниження публікаційної активності у 2021 році, може бути зумовлено впливом зовнішніх чинників, зокрема пандемії COVID-19, яка спричинила тимчасове уповільнення глобальних економічних процесів та наукової активності у всьому світі.

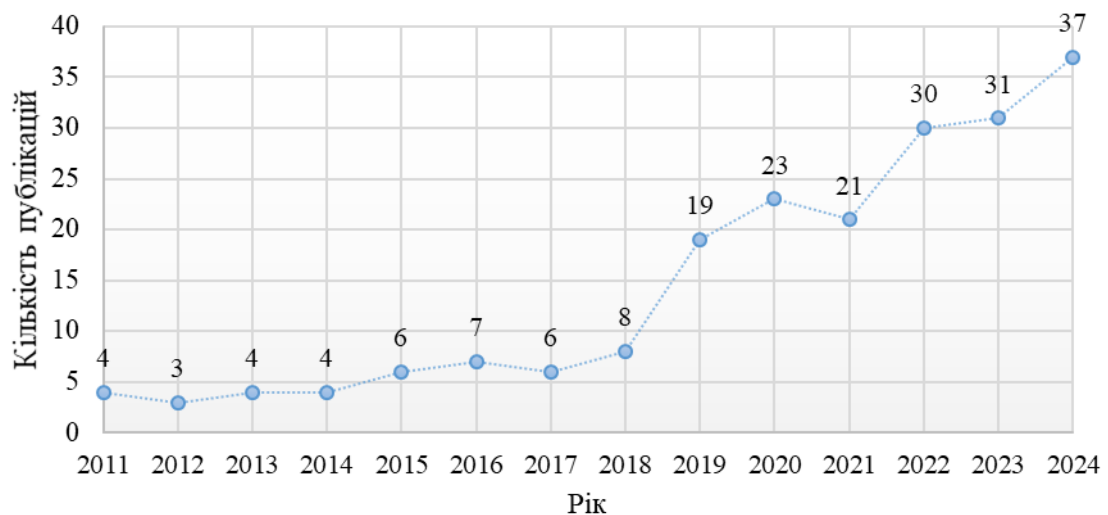

Рис. 1. Динаміка публікаційної активності науковців з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва

Джерело: побудовано авторами на основі даних БД Scopus

Водночас, після 2021 року спостерігається тенденція до постійного і стрімкого зростання кількості наукових публікацій. Це зумовлено тим, що пандемія COVID-19 сприяла посиленню зацікавленості до тематики цифрової трансформації, яка отримала значне визнання у науковому середовищі через активізацію використання цифрових технологій у соціально-економічній діяльності [14].

Найвищий рівень публікаційної активності зафіксовано у 2024 році - 37 наукових праць станом на 26 грудня 2024 р., при цьому зазначене значення не є остаточним, оскільки частина публікацій перебуває на етапі індексації у БД Scopus. Такий приріст пов'язаний із впровадженням низки інновацій, що відкрили нові перспективи у використанні новітніх цифрових технологій для інтернет-підприємництва та посилили інтерес науковців до даних процесів. По-перше, це пов'язано зі швидким розвитком цифрового маркетингу, який відкрив нові форми взаємодії зі споживачем. По-друге, підвищений науковий інтерес зумовлений інтеграцією передових технологій, таких як великі дані, блокчейн та штучний інтелект [15] у бізнес-моделі підприємницької діяльності. Крім того, покращення доступу до наукових даних і розширення можливостей платформ, таких як БД Scopus, також сприяли активізації публікаційної активності у даній галузі.

На основі результатів бібліографічного аналізу з використанням БД Scopus було визначено ТОП-10 вчених, які активно займаються дослідженням проблематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва (табл. 1).

Найбільший внесок у дослідження бізнес-моделей інтернет-підприємництва зробили Гецці А., Кавалло А. та Краус С., які є лідерами за кількістю публікацій у цій тематиці (табл. 1). Решта вчених як з категорії ТОП-10, так і ТОП-20 опублікували по дві наукові праці.

Таблиця 1

ТОП-10 провідних науковців, які досліджують питання, пов'язані з бізнес-моделями інтернет-підприємництва

Науковці	Кількість документів	Науковці	Кількість документів
Ghezzi A.	8	Bican P.M.	2
Cavallo A.	6	Brem A.	2
Kraus S.	4	Davidavicius S.	2
Baig U.	2	Hannibal M.	2
Bandera C.	2	Hussain B.M.	2

Джерело: сформовано авторами на основі даних БД Scopus

А. Гецці та А. Кавалло зосередилися на дослідженні цифрових стартапів та пов'язаних з ними викликів на різних стадіях розвитку, особливо у контексті інновацій бізнес-моделей. У роботі [16] автори запропонували набір прагматичних методів, які спираються на принципи економії та гнучкості, зокрема підхід до ощадливих стартапів (Lean Startup Approaches – LSA). Такий підхід дозволяє підтримати цифрових підприємців у процесі впровадження інноваційних бізнес-моделей (Business Model Innovation – BMI). Вчені акцентували увагу на динамічному цифровому середовищі та встановили взаємозв'язок між запропонованими методами та гнучким розвитком у контексті стратегічної гнучкості.

С. Ріхтер та ін. [17] досліджували питання економіки спільного використання та впливу цифрового середовища і розвитку бізнес-моделей відповідних стартапів. В основі методологічної бази дослідження лежав метод опитування, який включав інтерв'ю з 14 компаніями з Німеччини, Австрії та Швейцарії. Автори встановили, що цифрове середовище, яке характеризується розвитком урбанізації, відкритістю до нових рішень і підходів до мислення, призвело до трансформації життєвих умов, що, у свою чергу, стимулює розвиток економіки спільного використання. Рівень цитованості публікацій провідних дослідників наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

ТОП-10 наукових публікацій з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва за рівнем цитування

Автори	Кількість цитувань	Наукове видання
Kraus, S. et al. (2019) [18]	486	International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research
Ghezzi, A. and Cavallo, A. (2020) [16]	395	Journal of Business Research
Richter, C. et al. (2017) [17]	247	Creativity and Innovation Management
Sahut, J.-M., Iandoli, L. and Teulon, F. (2021) [2]	239	Small Business Economics
Bican, P.M. and Brem, A. (2020) [19]	227	Sustainability (Switzerland)
Steininger, D.M. (2019) [20]	216	Information Systems Journal
Ghezzi, A. (2019) [21]	142	Technological Forecasting and Social Change
Gavrila Gavrila, S. and de Lucas Ancillo, A. (2021) [22]	77	Technological Forecasting and Social Change
Balocco, R. et al. (2019) [3]	74	Business Process Management Journal
Richter, C., Kraus, S. and Syrjä, P. (2015) [23]	69	International Journal of Entrepreneurship and Small Business

Джерело: сформовано авторами на основі даних БД Scopus

Найбільш цитованою науковою публікацією є стаття С. Крауса та ін. «Цифрове підприємництво: програма досліджень нових бізнес-моделей для двадцять першого століття» [18], що опублікована у виданні International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research. Метою цієї роботи була систематизація сучасної літератури з цифрового підприємництва та формування оновленої підбірки ключових тем і методів, які домінують у науковому дискурсі. Стаття базується на систематичному пошуку та огляді літератури відповідно до методології Тренфілда та ін. (2003), що зосереджена на обмеженнях системи збалансованих показників [24], у поєднанні із застосуванням порогу якості для відбору журналів. Це дозволило відібрати 35 релевантних наукових праць у сфері цифрового підприємництва.

На основі огляду концептуальної літератури виокремлено шість напрямків досліджень, які стосуються цифрового підприємництва: цифрові бізнес-моделі; процес цифрового підприємництва; стратегії платформи; цифрова екосистема; освіта підприємництва; та соціальне цифрове підприємництво. Таким чином, даний систематичний огляд літератури визначає поточні шляхи дослідження цифрового підприємництва шляхом структурування розрізненого контенту досліджень у різних визначених областях. Крім того, для поглиблення розуміння цифрового підприємництва на дослідницькій карті виділені та зображені майбутні дослідницькі можливості.

На другому місці серед найбільш цитованих наукових публікацій перебуває стаття А. Геці та А. Кавалло (2020) «Інноваційні гнучкі бізнес-моделі у цифровому підприємстві: підходи до ощадливих стартапів» [16], опублікована у виданні Journal of Business Research та розглянута у попередньому розділі.

Як видно з таблиці 2, найвищі показники цитованості демонструють саме ті науковці, які мають найбільшу кількість публікацій за досліджуваною тематикою, зокрема А. Геці, А. Кавалло та С. Краус (таблиця 1). Таким чином, можна зробити висновок про високу

наукову продуктивність, впливовість та якість наукових праць зазначених авторів у сфері бізнес-моделей цифрового підприємництва.

Візуалізація географічного розподілу публікацій за досліджуваний період наведена на рисунку 2. Розподіл кількості публікацій (рис. 2) між різними країнами засвідчив, що лідерами у дослідженні цієї тематики є Китай (25), Індія (22), Італія (21) та США (20). Дещо нижчі показники спостерігаються у Сполученого Королівства (15), Німеччини (13), Португалії (10) і Тайваню (10). Усі інші країни мають менш ніж 10 публікацій, що свідчить про відносно локалізований характер досліджень у цій сфері.

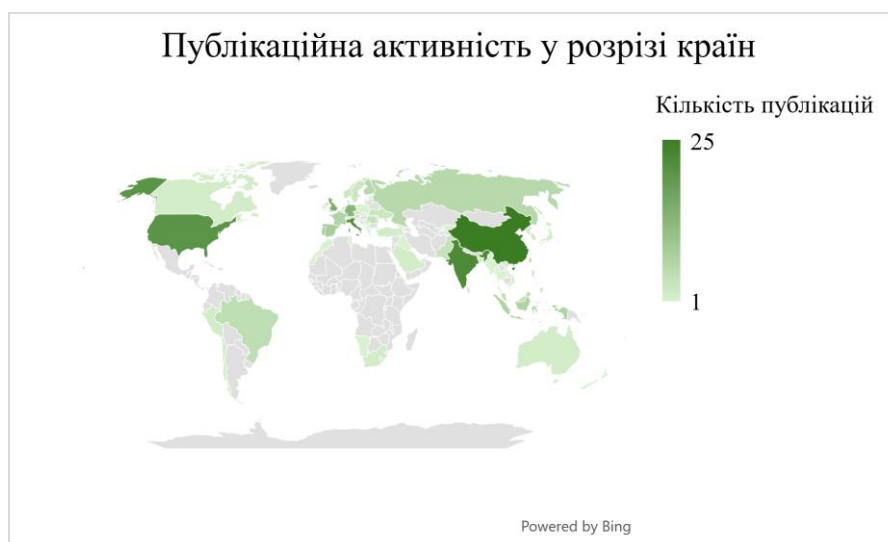

Рис. 2. Публікаційна активність науковців, що досліджують питання пов'язані з тематикою бізнес-моделей інтернет-підприємництва, у розрізі країн за даними БД Scopus

Джерело: сформовано авторами на основі даних БД Scopus

У таблиці 3 наведено результати аналізу джерел фінансування наукових проєктів, у межах яких виконано дослідження та опубліковано відповідні наукові статті.

Як свідчать дані таблиці 3, провідними фінансовими донорами досліджень у сфері бізнес-моделей інтернет-підприємництва є наукові організації з Португалії: Fundação para a Ciência e a Tecnologia (8 публікацій) та Ministério da Educação e Ciência (6 публікацій). На третьому місці фундація з Китаю – National Natural Science Foundation of China. Серед європейських організацій, що активно фінансують дослідження з обраної тематики, варто відзначити Європейський Союз та програму Horizon 2020.

Таблиця 3

ТОП-5 організацій, що інвестують у наукові дослідження з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва

Організація	Країна	Кількість профінансованих публікацій
Fundação para a Ciência e a Tecnologia	Португалія	8
Ministério da Educação e Ciência	Португалія	6
National Natural Science Foundation of China	Китай	4
European Commission	ЄС	3
Horizon 2020	ЄС	2

Джерело: сформовано авторами на основі даних БД Scopus

На рисунку 3 відображено структуру публікацій за предметними областями дослідження згідно з різними джерелами публікацій, що свідчить про її міждисциплінарний характер та зв'язок з різними науковими напрямками.

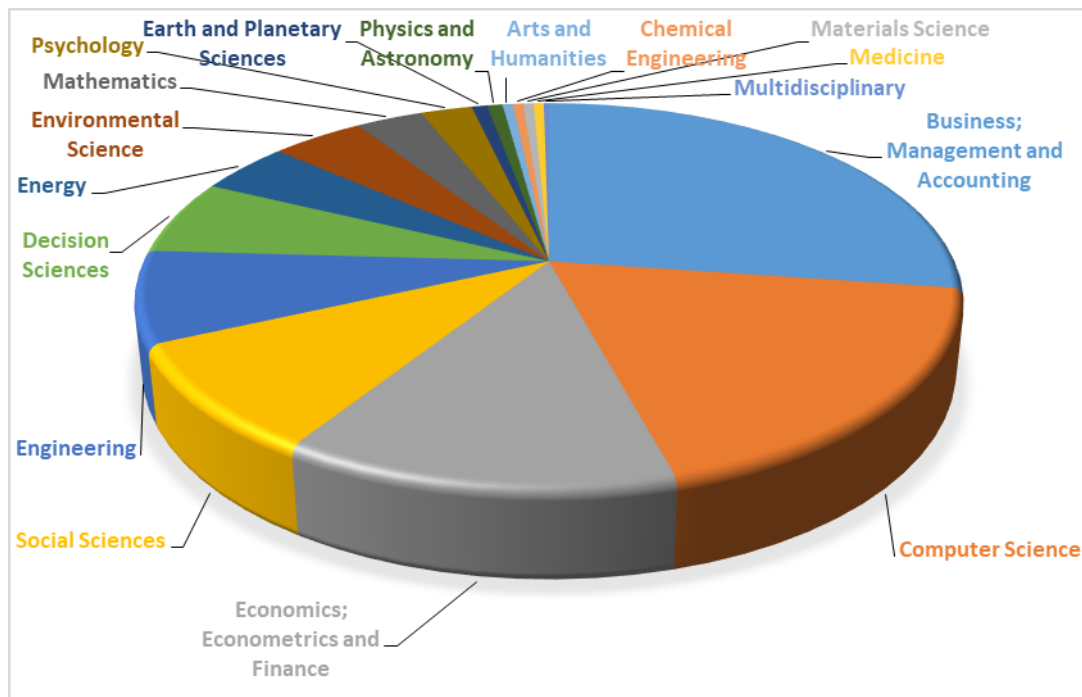

Рис. 3. Тематичні галузі публікацій з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва

Джерело: сформовано авторами на основі даних БД Scopus

Аналіз предметної структури засвідчив, що домінуючими галузями є бізнес та менеджмент (113 публікацій), комп'ютерні науки (77), економіка (55), соціальні науки (38), що свідчить про широку наукову зацікавленість і застосування результатів досліджень у різних сферах.

На рисунку 4 представлено кластери, сформовані за результатами аналізу спільного зустрічання ключових слів у публікаціях з питань бізнес-моделей інтернет-підприємництва, виконаного за допомогою програмного забезпечення VOSviewer.

На основі аналізу спільного зустрічання ключових слів у відібраних наукових публікаціях за допомогою програмного забезпечення VOSviewer було виділено 7 тематичних кластерів, які описують різні ніші та напрями наукових досліджень за заданою тематикою. Кожен із кластерів відрізняється за силою зв'язку між ключовими словами, тобто частотою їх спільного зустрічання у різних працях, що відображено розміром сфери на рисунку 4. Серед ключових понять, які мають найвищу частоту зустрічання домінують «digital entrepreneurship» та «electronic commerce», які формують відповідно червоний та зелений кластери.

Червоний кластер (базове ключове слово «digital entrepreneurship») засвідчує особливу роль цифровізації підприємницької діяльності та містить такі найбільш репрезентативні ключові слова як «digital transformation», «digitalization», «digital technologies», «digital platforms», «digital business model», «digital economy» та «start-up». Цей кластер охоплює проблематику, пов'язану з трансформаціями у підприємницькій діяльності та розробкою бізнес-моделей, що виникли у зв'язку з масовим поширенням цифрових технологій та популяризацією розвитку стартап-руху, спрямованого на створення та впровадження інноваційного продукту [25].

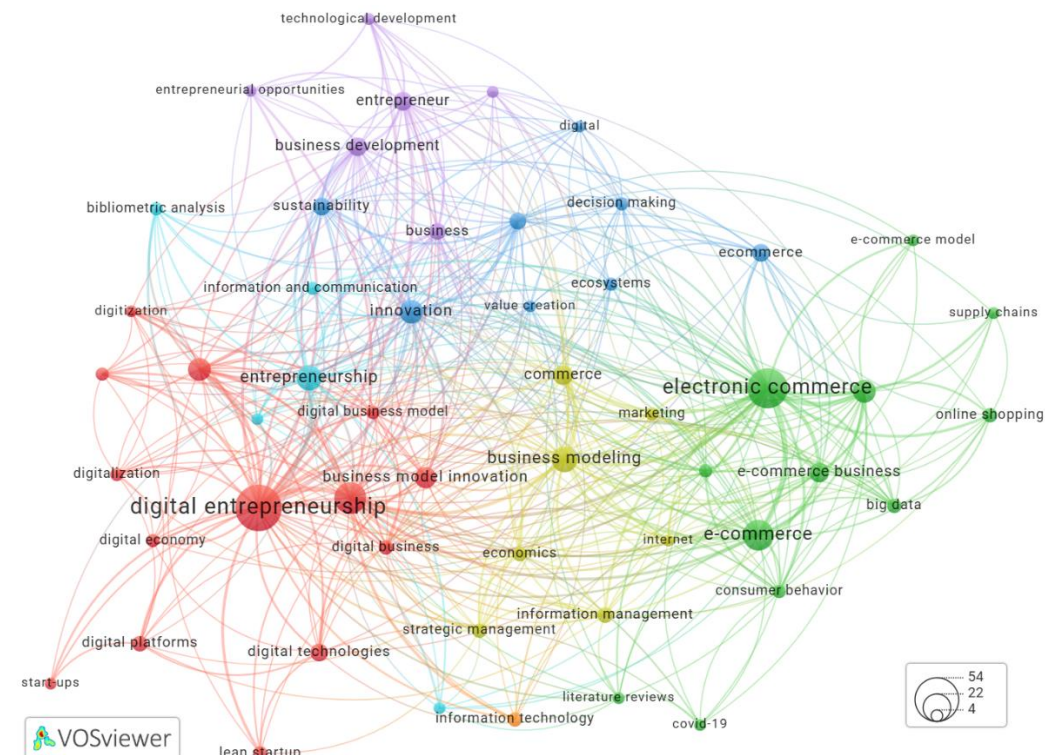

Рис. 4. Кластеризація наукових досліджень з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва на основі мережі ключових слів (частота зустрічання ключових слів > 4)

Джерело: сформовано авторами за допомогою програмного забезпечення VOSviewer на основі даних БД Scopus

Зелений кластер, де базовим поняття є «electronic commerce», а також скорочена форма e-commerce, містить такі ключові слова як «commerce», «e-commerce model», «e-commerce business», «big data», «profitability», «online shopping», «consumer behavior», «covid-19». Цей кластер охоплює поняття, пов'язані з електронною комерцією, її бізнес-моделями, та підготовчою аналітичною діяльністю, зокрема стратегічне планування, аналіз даних, дослідження поведінки споживачів, метою якої є підвищення прибутковості бізнесу. У межах даних досліджень значну увагу приділено впливу пандемії COVID-19 на розвиток електронної комерції та відповідно онлайн магазинів і зміні поведінки покупців [4]. Крім того, цей кластер перетинається з поняттями, характерними для економіки спільного використання, що розглядається у роботі С. Ріхтера та ін. [17].

Третій за величиною та значенням є жовтий кластер (базове ключове слово «business modeling»), який описує наукові дослідження у розрізі бізнес-моделювання, інформаційного менеджменту та маркетингу, охоплюючи крім того такі ключові слова: «commerce», «economics», «internet», «strategic management». Такі наукові дослідження висвітлюють взаємозв'язок між інформаційними технологіями (ІТ) та підприємництвом, підкреслюючи роль ІТ у підприємницькій діяльності за 4 напрямками: фасилітатор (полегшення діяльності новостворених компаній), посередник (створення умов для появи нових підприємств), результат підприємницької діяльності (продукт, що є основою нового бізнесу) та сама по собі бізнес-модель [20].

Наступним виділеним кластером є синій кластер (базове ключове слово «innovation»), що репрезентує напрямки наукових досліджень щодо інновацій та можливостей розвитку підприємницької діяльності під впливом цифровізації і засад сталого розвитку. Зокрема,

основними ключовими словами є «sustainable development», «sustainability», «ecosystems», «ecommerce», «decision making», що вказує на розвиток наукових досліджень спрямованих на визначення ролі цифровізації у досягненні цілей сталого розвитку. У роботі [19] авторами запропоновано концептуальну основу, що обґрунтовує, яким чином цифрова готовність, цифрові технології та цифрові бізнес-моделі можуть забезпечити стійкий зв'язок з інноваціями.

Блакитний кластер (базове ключове слово «entrepreneurship») та пурпурний кластер (базове ключове слово «business development») об'єднують наукові дослідження щодо розвитку підприємництва під впливом інформації та комунікації, а також взаємозв'язок між розвитком технологій та бізнесу. Помаранчевий кластер є слабо структурованим та недостатньо вираженим, тому не був включений до детального аналізу.

На рисунку 5, побудованому за допомогою програмного забезпечення VOSviewer, представлено еволюцію наукових досліджень та ключових понять у часі.

Як свідчить хронологія виникнення та співзустрічання ключових слів у публікаціях, проіндексованих у наукометричній базі Scopus, початковий етап формування наукового дискурсу в галузі інтернет-підприємництва характеризувався активним використанням терміну «електронний». Так, у період з 2018 року по 2019 рік у працях науковців найчастіше зустрічаються такі ключові слова як «electronic commerce», «e-commerce» тощо. Починаючи з 2021 року поняття «електронний» замінюється на поняття «цифровий» і у наукових публікаціях усе частіше зустрічаються такі ключові слова як «digital entrepreneurship», «digital technologies», «digital transformation», тощо. Такі тенденції пов'язані з масовою цифровізацією усіх сфер економіки, у тому числі й підприємницької діяльності. На основі досліджень, проведених у роботі [19], було запропоновано концептуальне пояснення та уточнення понять і ключових термінів, що описують явища цифровізації.

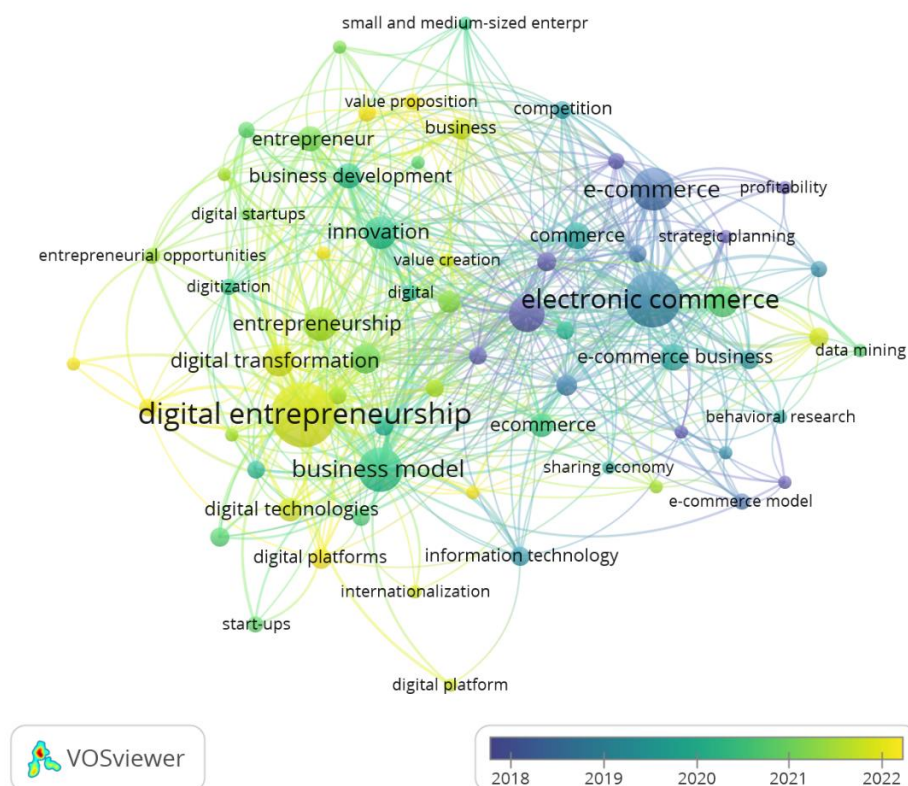

Рис. 5. Еволюція напрямів наукових досліджень та понять

Джерело: сформовано авторами за допомогою програмного забезпечення VOSviewer на основі даних БД Scopus

ВИСНОВКИ

Здійснений бібліометричний аналіз наукових публікацій, що індексуються в наукометричній базі даних Scopus, з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва дозволив ідентифікувати сучасні тенденції та тренди у науковому середовищі. Результати проведеного бібліометричного аналізу наукових досліджень у визначеній сфері підтверджують, що найбільш значущими об'єктами наукової уваги слугують питання використання цифрових технологій та інновацій для формування, розвитку, трансформації та масштабування бізнес-моделей у цифровому середовищі.

При цьому результати аналізу засвідчили низький рівень представленості як українських учених, так і наукових установ, що або займаються дослідженнями, або інвестують у наукові дослідження з тематики бізнес-моделей інтернет-підприємництва. Поряд з цим, проблема підвищення конкурентоспроможності та економічної ефективності, і досягнення сталого розвитку інтернет-бізнесу гостро постає в умовах глобалізованої цифрової економіки та набуває особливої важливості з огляду на сучасні виклики та ризики зовнішньої політики.

З огляду на актуальність та активізацію публікаційної діяльності науковців із зазначеної тематики, перспективними напрямками дослідження є аналіз впливу глобальних трендів, пов'язаних із засадами сталого розвитку, цифровізацією та глобалізацією, на розвиток інновацій в електронній комерції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Paul J., Alhassan I., Binsaif N., Singh P. Digital entrepreneurship research: A systematic review. *Journal of Business Research*. 2022. Vol. 156. Paper ID 113507. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.113507>.
2. Sahut J.-M., Iandoli L., Teulon F. The age of digital entrepreneurship. *Small Business Economics*. 2021. Vol. 56, no. 3. P. 1159–1169. URL: <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00260-8>.
3. Balocco R., Cavallo A., Ghezzi A., Berbegal-Mirabent J. Lean business models change process in digital entrepreneurship. *Business Process Management Journal*. 2019. Vol. 25, no. 7. P. 1520–1542. URL: <https://doi.org/10.1108/BPMJ-07-2018-0194>.
4. Yáñez-Valdés C., Guerrero M. Determinants and impacts of digital entrepreneurship: A pre- and post-COVID-19 perspective. *Technovation*. 2024. Vol. 132. Paper ID 102983. URL: <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2024.102983>.
5. Gouveia S., de la Iglesia D. H., Abrantes J. L., López Rivero A. J. Transforming Strategy and Value Creation Through Digitalization? *Administrative Sciences*. 2024. Vol. 14, no. 11. Paper ID 307. URL: <https://doi.org/10.3390/admsci14110307>.
6. Baranauskas G., Raišienė A. G. Transition to Digital Entrepreneurship with a Quest of Sustainability: Development of a New Conceptual Framework. *Sustainability*. 2022. Vol. 14, no. 3. Paper ID 1104. URL: <https://doi.org/10.3390/su14031104>.
7. Prokopenko O., Järvis M., Bielialov T., Omelyanenko V., Malheiro T. The future of entrepreneurship: Bridging the innovation skills gap through digital learning. *In Lecture notes in mechanical engineering*. 2024. P. 206–230. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-031-61582-5_18.
8. Liu X., Zhang L. Entrepreneurial Bricolage, Business Model Innovation, and Sustainable Entrepreneurial Performance of Digital Entrepreneurial Ventures: The Moderating Effect of Digital Entrepreneurial Ecosystem Empowerment. *Sustainability*. 2024. Vol. 16, no. 18. Paper ID 8168. URL: <https://doi.org/10.3390/su16188168>.

9. Park H., Kim S., Jeong Y., Minshall T. Customer entrepreneurship on digital platforms: Challenges and solutions for platform business models. *Creativity and Innovation Management*. 2020. Vol. 30, no. 1. P. 96–115. URL: <https://doi.org/10.1111/caim.12404>.
10. Harrison-Boudreau J., Bellemare J. Going above and beyond eCommerce in the future highly virtualized world and increasingly digital ecosystem. In *Lecture notes in mechanical engineering*. 2021. P. 789–797. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-90700-6_90.
11. Etro F. e-Commerce platforms and self-preferencing. *Journal of Economic Surveys*. 2023. URL: <https://doi.org/10.1111/joes.12594>
12. Lungu A. E., Georgescu M. R., Juravle D. A Bibliometric Analysis of Digital entrepreneurship. *Journal of the Knowledge Economy*. 2024. Vol. 15. P. 18617–18645. URL: <https://doi.org/10.1007/s13132-024-01885-1>.
13. Global e-Commerce hits \$25.6 trillion – latest UNCTAD estimates. (2020, April 27). UNCTAD. URL: <https://unctad.org/press-material/global-e-commerce-hits-256-trillion-latest-unctad-estimates>.
14. Shi L., Mai Y., Wu Y. J. Digital transformation. *Journal of Organizational and End User Computing*. 2022. Vol. 34, no. 7. P. 1–20. URL: <https://doi.org/10.4018/joeuc.302637>
15. Aggarwal R., Verma T., Singh G., Singh A. Digital Entrepreneurship: Future Directions. In *Nova Science Publishers eBooks*. 2024. URL: <https://doi.org/10.52305/fytz7746>.
16. Ghezzi A., Cavallo A. Agile Business Model Innovation in Digital entrepreneurship: Lean Startup Approaches. *Journal of Business Research*. 2018. Vol. 110. P. 519–537. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.06.013>.
17. Richter C., Kraus S., Brem A., Durst S., Giselsbrecht C. Digital entrepreneurship: Innovative business models for the sharing economy. *Creativity and Innovation Management*. 2017. Vol. 26, no. 3. P. 300–310. URL: <https://doi.org/10.1111/caim.12227>.
18. Kraus S., Palmer C., Kailer N., Kallinger F. L., Spitzer J. Digital entrepreneurship: A research agenda on new business models for the twenty-first century. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour and Research*. 2019. Vol. 25, no. 2. P. 353–375. URL: <https://doi.org/10.1108/IJEBR-06-2018-0425>.
19. Bican P. M., Brem A. Digital business model, digital transformation, digital entrepreneurship: Is there a sustainable “Digital”? *Sustainability*. 2020. Vol. 12, no. 13. Paper ID 5239. URL: <https://doi.org/10.3390/su12135239>.
20. Steininger D. M. Linking information systems and entrepreneurship: A review and agenda for IT-associated and digital entrepreneurship research. *Information Systems Journal*. 2018. Vol. 29, no. 2. P. 363–407. URL: <https://doi.org/10.1111/isj.12206>.
21. Ghezzi A. Digital startups and the adoption and implementation of Lean Startup Approaches: Effectuation, Bricolage and Opportunity Creation in practice. *Technological Forecasting and Social Change*. 2019. Vol. 146. P. 945–960. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.09.017>.
22. Gavrilă Gavrilă S., de Lucas Ancillo A. Spanish SMEs’ digitalization enablers: E-Receipt applications to the offline retail market. *Technological Forecasting and Social Change*. 2021. Vol. 162. Paper ID 120381. URL: <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120381>.
23. Richter C., Kraus S., Syrjä P. The shareconomy as a precursor for digital entrepreneurship business models. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*. 2015. Vol. 25, no. 1. P. 18–35. URL: <https://doi.org/10.1504/IJESB.2015.068773>.
24. Tranfield D., Denyer D., Smart P. Towards a Methodology for Developing Evidence: Informed Management Knowledge by Means of Systematic Review. *British Journal of Management*. 2003. Vol. 14. P. 207–222. URL: <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8551.00375>.
25. Oliveira S. R. M., Trento S. Technological innovation capability of business incubators and digital entrepreneurship performance in an innovation ecosystem. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*. 2023. Vol. 27, no. 3/4. P. 173–207. URL: <https://doi.org/10.1504/ijeim.2023.133379>.

REFERENCES

- Paul, J., Alhassan, I., Binsaif, N., & Singh, P. (2022). Digital entrepreneurship research: A systematic review. *Journal of Business Research*, 156, 113507. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2022.113507>.
- Sahut, J.-M., Iandoli, L., & Teulon, F. (2021). The age of digital entrepreneurship. *Small Business Economics*, 56(3), 1159–1169. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00260-8>.
- Balocco, R., Cavallo, A., Ghezzi, A., & Berbegal-Mirabent, J. (2019). Lean business models change process in digital entrepreneurship. *Business Process Management Journal*, 25(7), 1520–1542. <https://doi.org/10.1108/BPMJ-07-2018-0194>.
- Yáñez-Valdés, C., & Guerrero, M. (2024). Determinants and impacts of digital entrepreneurship: A pre- and post-COVID-19 perspective. *Technovation*, 132, 102983. <https://doi.org/10.1016/j.technovation.2024.102983>.
- Gouveia, S., de la Iglesia, D. H., Abrantes, J. L., & López Rivero, A. J. (2024). Transforming Strategy and Value Creation Through Digitalization? *Administrative Sciences*, 14(11), 307. <https://doi.org/10.3390/admsci14110307>.
- Baranauskas, G., & Raišienė, A. G. (2022). Transition to Digital Entrepreneurship with a Quest of Sustainability: Development of a New Conceptual Framework. *Sustainability*, 14(3), 1104. <https://doi.org/10.3390/su14031104>.
- Prokopenko, O., Jarvis, M., Biellalov, T., Omelyanenko, V., & Malheiro, T. (2024). The future of entrepreneurship: Bridging the innovation skills gap through digital learning. In *Lecture notes in mechanical engineering* (pp. 206–230). https://doi.org/10.1007/978-3-031-61582-5_18.
- Liu, X., & Zhang, L. (2024). Entrepreneurial Bricolage, Business Model Innovation, and Sustainable Entrepreneurial Performance of Digital Entrepreneurial Ventures: The Moderating Effect of Digital Entrepreneurial Ecosystem Empowerment. *Sustainability*, 16(18), 8168. <https://doi.org/10.3390/su16188168>.
- Park, H., Kim, S., Jeong, Y., & Minshall, T. (2020). Customer entrepreneurship on digital platforms: Challenges and solutions for platform business models. *Creativity and Innovation Management*, 30(1), 96–115. <https://doi.org/10.1111/caim.12404>.
- Harrison-Boudreau, J., & Bellemare, J. (2021). Going above and beyond eCommerce in the future highly virtualized world and increasingly digital ecosystem. In *Lecture notes in mechanical engineering* (pp. 789–797). https://doi.org/10.1007/978-3-030-90700-6_90.
- Etro, F. (2023). e-Commerce platforms and self-preferencing. *Journal of Economic Surveys*. <https://doi.org/10.1111/joes.12594>
- Lungu, A. E., Georgescu, M. R., & Juravle, D. (2024). A Bibliometric Analysis of Digital entrepreneurship. *Journal of the Knowledge Economy*, 15, 18617–18645. <https://doi.org/10.1007/s13132-024-01885-1>.
- Global e-Commerce hits \$25.6 trillion – latest UNCTAD estimates. (2020, April 27). UNCTAD. <https://unctad.org/press-material/global-e-commerce-hits-256-trillion-latest-unctad-estimates>
- Shi, L., Mai, Y., & Wu, Y. J. (2022). Digital transformation. *Journal of Organizational and End User Computing*, 34(7), 1–20. <https://doi.org/10.4018/joeuc.302637>
- Aggarwal, R., Verma, T., Singh, G., & Singh, A. (2024). Digital Entrepreneurship: Future Directions. In *Nova Science Publishers eBooks*. <https://doi.org/10.52305/fytz7746>.
- Ghezzi, A., & Cavallo, A. (2018). Agile Business Model Innovation in Digital entrepreneurship: Lean Startup Approaches. *Journal of Business Research*, 110, 519–537. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.06.013>.
- Richter, C., Kraus, S., Brem, A., Durst, S., & Giselsbrecht, C. (2017). Digital entrepreneurship: Innovative business models for the sharing economy. *Creativity and Innovation Management*, 26(3), 300–310. <https://doi.org/10.1111/caim.12227>.
- Kraus, S., Palmer, C., Kailer, N., Kallinger, F. L., & Spitzer, J. (2019). Digital entrepreneurship: A research agenda on new business models for the twenty-first century. *International Journal of*

Matiushenko, O. & Tiutiunyk, I. (2025). Global trends in the development of digital entrepreneurship business models: a bibliometric analysis. *Management and Entrepreneurship: Trends of Development*, 2(32), 206-220. <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2025-2/32-17>

Entrepreneurial Behaviour and Research, 25(2), 353–375. <https://doi.org/10.1108/IJEER-06-2018-0425>.

Bican, P. M., & Brem, A. (2020). Digital business model, digital transformation, digital entrepreneurship: Is there a sustainable “Digital”? *Sustainability*, 12(13), 5239. <https://doi.org/10.3390/su12135239>.

Steininger, D. M. (2018). Linking information systems and entrepreneurship: A review and agenda for IT-associated and digital entrepreneurship research. *Information Systems Journal*, 29(2), 363–407. <https://doi.org/10.1111/isj.12206>.

Ghezzi, A. (2019). Digital startups and the adoption and implementation of Lean Startup Approaches: Effectuation, Bricolage and Opportunity Creation in practice. *Technological Forecasting and Social Change*, 146, 945–960. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.09.017>.

Gavrila Gavrilă, S., & de Lucas Ancillo, A. (2021). Spanish SMEs’ digitalization enablers: E-Receipt applications to the offline retail market. *Technological Forecasting and Social Change*, 162, 120381. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2020.120381>.

Richter, C., Kraus, S., & Syrjä, P. (2015). The shareconomy as a precursor for digital entrepreneurship business models. *International Journal of Entrepreneurship and Small Business*, 25(1), 18–35. <https://doi.org/10.1504/IJESB.2015.068773>.

Tranfield, D., Denyer, D. & Smart, P. (2003) Towards a Methodology for Developing Evidence: Informed Management Knowledge by Means of Systematic Review. *British Journal of Management*, 14, 207-222. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8551.00375>.

Oliveira, S. R. M., & Trento, S. (2023). Technological innovation capability of business incubators and digital entrepreneurship performance in an innovation ecosystem. *International Journal of Entrepreneurship and Innovation Management*, 27(3/4), 173–207. <https://doi.org/10.1504/ijeim.2023.133379>.

GLOBAL TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF DIGITAL ENTREPRENEURSHIP BUSINESS MODELS: A BIBLIOMETRIC ANALYSIS

Oleksii Matiushenko
Sumy State University,
Sumy Ukraine

Inna Tiutiunyk
Sumy State University,
Sumy Ukraine

This article explores the dynamics of publication activity in the field of business models of digital entrepreneurship based on the data from the Scopus database over the period 2011–2024. The purpose of the study is to identify patterns in the development of scientific research on digital entrepreneurship and the evolution of business models as reliable tools for promoting entrepreneurial projects in the context of digitalization and globalization. An integrated bibliometric approach was employed to analyze research outcomes and publication trends related to business models in digital entrepreneurship. The articles search and data analysis were conducted using the Scopus database and its analytical tools. Keyword co-occurrence networks and clustering of research areas were visualized using VOSviewer software. The article has identified the key trends in the development of research in this field, in particular a significant increase in publications since 2018, resulting from the rise of global e-commerce and the influence of digital technologies on entrepreneurial activity. The most highly cited publications have been reviewed, along with the top 10 scholars who have made significant contributions to the study of digital entrepreneurship business models. Additionally, the distribution of publications by country and funding source was analyzed, highlighting the major centers of scientific activity. Based on keyword clustering via VOSviewer, the main research directions have been outlined, including digital entrepreneurship, e-commerce, business modeling, and

innovation. The results may serve as a valuable resource for identifying current trends and future directions in digital entrepreneurship research.

Key words: digitalization, e-commerce, digital entrepreneurship, online business, sustainable development, startup.